

Resumé & Summary

af ph.d. afhandling af John Maul: Studier i mulige sammenhænge mellem læsevanskeligheder og rytmisering - en analyse af et rytmisk-sekventielt tema i dysleksi, forsvaret på Danmarks Lærerhøjskole 10/3 1995, findes som elektronisk tekst til fri afhentning på denne hjemmeside.

Udgangspunktet for denne fremstilling er 100 dysleksiundersøgelser af normalt begavede skoleelever. Disse undersøgelser har i første omgang haft et praktisk sigte rettet mod beskrivelse, konklusion og undervisningsforslag for den enkelte elev.

Undervejs i dette arbejde er et tema dukket frem, et 'rytmisk-sekventielt' tema med relationer til elevernes læsevanskeligheder. I fremstillingens første halvdel skal kapitlerne om: Læsning, sprog, rytme, timing og artikulationssløjfen tjene til at opbygge en for forståelse for fremstillingens anden, empiriske del.

Ved en kvantitativ beskrivelse af casematerialet fremgår at 61% af eleverne henregnes til gruppen med det 'rytmisk-sekventielle' tema, mens de øvrige 39% udgør andre mulige kategoriseringer, som i denne fremstilling kun antydningvist beskrives.

Ved hjælp af casemetoden og en kvalitativ beskrivelse fremstår et sammenhængende tema af vanskeligheder. Elevens baggrund, opvækst, skolesituation og personlighed danner en klangbund for hvordan temaet afspilles. Og dog er det genkendeligt fra den ene elev til den anden. Men der kan være tydelige forskelle i den grad hvormed de enkelte elementer indgår, ligesom der kan være forskel på antallet af elementer som indgår i temaet hos den enkelte elev.

Der er ikke tale om et syndrom af symptomer, som kan karakterisere f.eks. en sygdom. Det 'rytmisk-sekventielle' tema kan ikke leve op til at alle symptomer eller elementer skal være til stede hver gang det optræder. Det kan, som i et musikstykke, dukke op igen og igen i flere forskellige variationer, men altid over den samme grundform. Det kan optræde med forskellig vægtning i flere forskellige variationer hos forskellige elever med dysleksi. Men altid inden for det samme sæt af delelementer, og oftest som et modspil til evnen til at kunne relatere og kategorisere sprogligt og perceptuelt.

Eleverne med det 'rytmisk-sekventielle' tema kan være 'skrøbelige' hvad angår færdigheder i umiddelbart at kunne opfatte indholdet af sætningskonstruktioner hvor rækkefølgen er afgørende for betydningen. På flere planer er der tale om vanskeligheder med hensyn til planlægning af rytmiske bevægelsesforløb. Dels reciprokt på tværs af kroppens midtlinje. Dels lineært i tegnemønstre i form af 'kinetiske melodier'. Der er her tale om svigtende evne til at hæmme uvedkommende bevægelsesmomenter samt lav udtrætningstærskel. Der er endvidere tale om udprægede problemer med at opfatte og antalsbestemme rytmebank. Her er det ikke blot et problem at udføre en motorisk-rytmisk sekvens, men nok så meget at fornemme hvornår noget holder op og noget andet begynder. Dette pauseringsproblem går igen i

bevægelser, artikulation, syntaks, læsning og stavefærdighed. Isoleret og i langsomt taletempo er der intet påfaldende ved deres evne til at artikulere og planlægge sætningens lineære syntaks. Men når eleverne den ene gang efter den anden skal programmere fonologi, morfologi og syntaks til talens sekventielle mønstre snubler eller tøver de undervejs. Det samme problem afslører sig med endnu større kraft ved eftersigen af fonemrækker, især når fonemerne er artikulatorisk kontrastsvage. Og det høres i evnen til, i naturligt taletempo, at kunne eftersige især meningsløse børneremser. I den spontane formulering kan der være en diskret tendens til at sætningens lineære mønstre kan 'smuldre' for dem og ende i 'sort tale' uden 'rød tråd'.

De grundlæggende mekanismer i dette tema synes at manifestere sig såvel motorisk, artikulatorisk som sprogligt. De lader sig repræsentere af momenter som: tempo, timing, pausering, betoning, sekvens, dynamik, og automatisering. Konsekvenserne ses i bevægemønstre, talemønstre, læsning, stavning og skrivning. Det kan overordnet sammenfattes under betegnelsen 'rytmisk-sekventielt', som et modspil til de samme elevers upåfaldende visuo-spatiale- og sprogligt-begrebsmæssige færdigheder.

Dyslektiske elever med elementer af det 'rytmisk-sekventielle' tema lærer sig oftest at læse i løbet af skoleforløbet i et eller andet omfang. De kan tilsyneladende lære sig at læse, i det mindste med en overvejende logografisk helordsstrategi, 'udenom' temaet som indlæringsbarriere. Men kun sjældent lykkes det dem at tilegne sig stavefærdigheder og fonologisk opmærksomhed i form af én-til-én korrespondance mellem grafem og fonem.

Det er som om det 'rytmisk-sekventielle' kører på 'frihjul' og ikke deltager aktivt i læse- og staveaktiviteterne. Derved synes et dybereliggende lag af prosodi, intonation og rytmisering ikke at støtte tilegnelsen af tekstfærdighederne. Hverken med hensyn til den vigtige intuitive støtte til tryk og betoning undervejs i teksten. Eller med hensyn til den nødvendige automatisering af flydende læsning. I stavningen kan disse elever støtte sig til visuelle-, ortografiske- og i et vist omfang auditive støttepunkter, men en vis grad af fravær af artikulatorisk analyse, og hæmmet tilgang til spontant at tilegne sig et repertoire af 'bogstavstreng' eller 'stavemønstre' udgør sandsynligvis en afgørende barriere imod tilegnelse af stavefærdighed.

Samtidig er der tale om forcer hvad angår evnen til at relatere ting til hinanden, forstå, se, høre, fornemme og opleve. Disse elevers 'rytmisk-sekventielle' vanskeligheder slår hårdt igennem på skriftsprogsprocessen, mens de almindeligvis følger klassens niveau i regning og matematik samt de fleste øvrige fag. En undervisningsstrategi kunne naturligt tage udgangspunkt i deres styrke for indlæring af meningsfyldt stof og en helhedsstrategi i læseundervisningen. Og herunder en fokusering på rytmiske-, artikulatoriske-, og syntaktiske strategier i undervisningen.

I det afsluttende kapitel: '13 Sidetema', antyder 'Rasmus Modsat' og 'Mary the Contrary' andre temaer med relationer til rum, repræsentation, samtidighed og lateralitet. Det 'rytmisk-sekventielle' tema er ikke det eneste forekommende tema i dysleksi.

SUMMARY:

The basis of this thesis is 100 investigations of dyslexic children, collected between 1986 and 1993. During this work a theme has emerged, a 'rhythmical and sequential' theme with relations to the reading disabilities of these dyslexic children mentioned.

In the first part of this thesis the chapters about Reading, Language, Rhythm, Timing and the Articulatory loop may serve to build up a context for the second and empirical part.

A quantitative description of the case-material shows that 61% of the children are included in the group representing the 'rhythmical & sequential' theme, while the other 39% constitute other possible categorizations, which in this thesis are only sporadically described.

The theme is treated by means of the case method and a qualitative description. Like a theme of music it may appear again and again, and vary from child to child. But always within the same group of elements, and as a rule in contrast to the ability to relate and categorize linguistically and perceptually.

The main mechanisms of the 'rhythmical and sequential' theme manifest themselves in movement, articulation and language. The theme is represented by factors like: speed, timing, pausing, stressing, dynamics and automation.

The consequences can be shown in movement, articulation, reading aloud, spelling and handwriting. They may be summarized as 'rhythmical and sequential', and mostly as a contrast to the above mentioned dyslexic children's normal 'visuo-spatial' and 'linguistic-conceptual' abilities.

In the final chapter the cases of 'Mary quite Contrary' and a boy with similar problems suggest another theme, representing difficulties with synchronism and laterality.